

УДК 811.161.2'246.2

Наталя Матвеева

<https://orcid.org/0000-0001-6290-9381>

ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЛІНГВІЗМУ ТА ДИГЛОСІЇ У СТОЛИЦІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено проблемі функціонування білінгвізму та диглосії у столиці України. На матеріалах декількох опитувань проаналізовано тенденції використання української та російської мов у формальному і неформальному спілкуванні киян. Результати засвідчили помітне зростання обсягу української мови у столиці від початку ХХІ ст. і до сьогодні, проте вона все ще залишається на периферії багатьох сфер суспільного життя, особливо неформального.

Ключові слова: мовна ситуація, білінгвізм, диглосія, мовний конфлікт, мовна поведінка, формальне спілкування, неформальне спілкування.

Вступ

Мовна ситуація в Україні характеризується екзоглосністю та небалансованістю, оскільки російська мова великою мірою витіснила українську з багатьох комунікативних сфер та значно звузила частоту її використання. На сучасному етапі Росія, продовжуючи мету царської Росії та СРСР – створення єдиного російськомовного простору, проводить війну не тільки проти України, але й проти української мови. Саме мова стала основною причиною нинішньої російсько-української війни, позаяк Росія аргументувала своє втручання на нашу територію потребою захисту російськомовних громадян України. Тому важливим завданням для нашого народу є збереження цілісності країни та здобуття справжньої незалежності, а це неможливо без усвідомлення колосального значення рідної мови. Як зауважує М. Кочерган, «побудувати Україну як незалежну державу можна, лише спираючись на історичні корені українського народу, а отже – на його мову, яка забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його виявах» (Кочерган, 2008, с. 21).

© Наталя Матвеева, 2018

Мовна ситуація у Києві є відображенням загальної картини по всій країні. По-перше, завдяки статусу міста, адже саме столиця завжди є орієнтиром та взірцем для наслідування. За словами Л. Масенко, як говорить столиця, так говоритиме вся Україна (Залізник, Масенко, 2002, с. 20). По-друге, у Києві живуть вихідці з різних міст та сіл України, оскільки міграційні процеси до столиці є найактивнішими, а тому населення Києва певною мірою репрезентує населення всієї країни. Результати багатьох соціологічних розвідок засвідчують те, що Київ, будучи столицею України, так і не став центром поширення української мови, а, навпаки, відбиває всі суперечності мовного та культурного розвитку держави.

Теоретичне підґрунтя

Проблеми сучасної мовної ситуації в Україні досліджували Л. Масенко, С. Соколова, Г. Залізник, Н. Трач, Ю. Бестерс-Дільгер, Т. Ткачук та багато інших науковців. Вивченню цього питання присвячені також різноманітні соціологічні та соціолінгвістичні опитування.

Мета статті – проаналізувати конкретні вияви білінгвізму та диглосії у Києві, спираючись на дані соціологічних опитувань.

Методи та матеріал дослідження

Основою нашої роботи є дані Всеукраїнського перепису населення 2001 р. (Всеукраїнський перепис населення 2001 р.), а також результати декількох анкетувань, а саме: центру соціологічних досліджень «Громадська думка» Науково-дослідного інституту соціально-економічних проблем Києва (2000 р.) (Залізник, Масенко, 2002), Інституту соціології НАНУ (2007 р.) (Вишняк, 2009), всеукраїнського опитування, проведеного в рамках міжнародного дослідницького проекту «Регіон, нація і так далі. Міждисциплінарна і транскультурна реконцептуалізація України» (2013 р.) (Бестерс-Дільгер, 2014), громадської організації «Простір свободи» (2011–2017 рр.) (Рух добровольців «Простір свободи»).

Функціонування білінгвізму та диглосії у столиці

Реальне становище української мови у столиці не відповідає розподілу киян ні за національною, ні за мовною ознакою. Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., у Києві проживає 82,2 % українців, 13,1 % росіян, решта – представники інших національностей (Всеукраїнський перепис населення 2001 р.). Цікаво, що, порівнюючи

з даними перепису 1989 р., кількість українців збільшилась на 10 % (72,5 % у 1989 р.), а росіян – зменшилась на 8 % (20,9 % у 1989 р.). Загалом простежуючи динаміку змін національного складу населення Києва упродовж століття, потрібно констатувати, що кількість українського етносу серед киян постійно збільшувалась. Результати переписів населення свідчать, що українців у столиці було 22,2 % у 1897 р., 42,3 % у 1926 р., 53,2 % у 1939 р., 60,1 % у 1959 р., 64,8 % у 1970 р., 72,4 % у 1989 р. та 82,2 % у 2001 р. А кількість представників російського етносу, навпаки, зменшувалась: 54,2 % у 1897 р., 24,5 % у 1926 р., 16,5 % у 1939 р., 23 % у 1959 р., 22,9 % у 1970 р., 20,8 % у 1989 р. та 13,1 % у 2001 р. (Соколова, 2013, с. 39). Такий перерозподіл національностей у Києві зумовлений активною міграцією до столиці з різних куточків України представників української національності протягом ХХ ст., а також після розпаду СРСР велику роль у визначенні національності відіграла самоідентифікація громадян.

Цікаво розглянути дані про національний склад столиці у зіставленні з мовними перевагами киян. Українську мову під час останнього перепису назвали рідною 72,1 % населення Києва, що на 14,5 % більше, ніж за даними перепису 1989 р. Російську мову визначили як рідну 25,3 %, порівнюючи з минулим переписом населення, цей показник знизився на 15,8 % (Всеукраїнський перепис населення 2001 р.). Але все одно невідповідність між національністю та рідною мовою є очевидною, демонстрацією чого є наведена діаграма (див. рисунок).

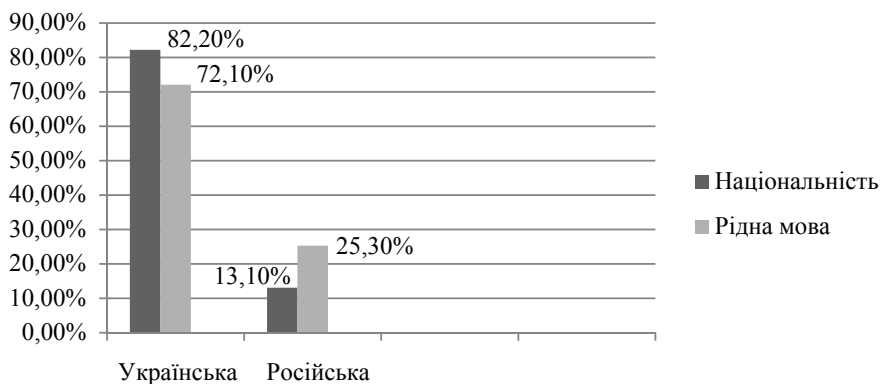

Рисунок. Співвідношення національного та мовного показників серед киян

Зведені графіки чітко показують, що близько 10 % українців називають своєю рідною мовою російську. Ситуація ускладнюється ще й тим, що навіть ті мовці, рідною мовою яких є українська, насправді є білінгвами. Така двомовність населення спричиняє конфлікти та протистояння, причина яких криється в тому, що носії різних мов прагнуть використовувати свою мову в якнайбільшій кількості соціолінгвістичних сфер. Конфлікт виникає, коли дві мови претендують на одну сферу, у якій не можуть «поміститися»: де їхнє паралельне функціонування фізично неможливе (не можна двома мовами одночасно віддавати накази в армії) чи обмежене законодавчо (Черненко, 2009, с. 6).

С. Соколова, вивчаючи двомовну ситуацію столиці, зробила важливі висновки про те, що білінгвізм киян не є ідентичним. Під час аналізу мовної поведінки мешканців столиці вона виділила 10 теоретично можливих типів мовної поведінки (реальними виявились 9), зумовлених мовною компетенцією респондентів та умовами спілкування, що не завжди відповідають їхнім мовним перевагам. Дослідниця класифікувала їх на такі типи: 1) вільне володіння українською та російською мовами; 2) вільне володіння українською та російською мовами з використанням суржиків; 3) вільне володіння українською мовою та російська мова як друга; 4) вільне володіння російською мовою та українська мова як друга; 5) вільне володіння українською мовою, російська мова як друга з використанням суржиків; 6) вільне володіння українською мовою з використанням суржиків; 7) вільне володіння лише українською мовою; 8) вільне володіння російською мовою з використанням суржиків; 9) вільне володіння лише російською мовою (Соколова, 2013, с. 45). Як виявилось, найбільшу кількість становили респонденти першої групи, що вільно володіють обома мовами, однак їхній білінгвізм, на думку науковця, не є гармонійним, позаяк, незважаючи на знання двох мов, лише близько половини рівномірно користуються обома та почуваються комфортно, решта – частіше обирають якусь одну із них для задоволення комунікативних потреб (Соколова, 2013, с. 53). Тому можемо констатувати, що кияни переважно є двомовними, а їхній білінгвізм має диглосний характер, оскільки вибір мови спілкування є свідомим та залежить від поставленої мети.

Підтверджують це дані соціолінгвістичних опитувань. Зокрема, дослідження 2000 р., яке провів центр «Громадська думка», показало, що взаємини української та російської мов у столиці далекі від гармонійного співіснування, а саме місто важко назвати не те що українськомовним,

а й навіть двомовним. Згідно з опитуванням російською мовою в повсякденному житті спілкуються 52,5 % киян, а українською – лише 14,8 %, причому тільки 4,3 % використовують виключно українську, решта послуговуються нею в більшості ситуацій. Рівною мірою українською і російською мовами говорять 32,0 % респондентів (Залізник, Масенко, 2002, с. 32). Найперше, що привертає увагу, це невідповідність у 57 % між тими киянами, які українську вважають рідною мовою, та тими, що послуговуються нею в побуті. Такі результати дали підстави Г. Залізник та Л. Масенко зробити висновки про те, що мовна ситуація столиці характеризується українсько-російською двомовністю (асиметричною, з переважанням російської мови) з елементами диглосії, визначальною рисою якої є закріплення кожної з двох мов за різними соціальними сферами (Залізник, Масенко, 2002, с. 23).

Фахівці, що теж брали участь у цьому опитуванні, оцінюючи мовну ситуацію Києва за десятибальною шкалою, визначили, що Київ у 2000 р. був українськомовним містом лише на 3,09 бала, російськомовним – на 6,42 бала (Залізник, Масенко, 2002, с. 25). Важливо також зауважити те, що самі кияни у 2000 р. теж ідентифікували своє місто як білінгвальне, адже більшість респондентів (55,5 %) висловилися за те, що Київ є рівною мірою російсько- та українськомовним, стільки ж назвали двомовним інформаційний простір міста (Залізник, Масенко, 2002, с. 31). Ба більше, 62 % киян підтримали думку, що столиця і в перспективі має залишатися двомовною (Залізник, Масенко, 2002, с. 32), тобто, як бачимо, населення влаштовує функціонування білінгвізму в місті.

Щодо існування диглосії, то, як видно з результатів анкетування, у 2000 р. російська мова домінувала у всіх сферах спілкування, українська – в офіційній комунікації (Залізник, Масенко, 2002, с. 21). Така диглосність, зміщена в бік російської мови, зумовлена тим, що в усіх сферах комунікації російська була поширена значно більше, рівноцінне функціонування обох мов фахівці простежували лише в політичній сфері та в закладах освіти. Певна рівновага в мовній ситуації спостерігалась у державних установах, наукових закладах та програмах радіомовлення (Залізник, 2002, с. 105–106). Такий розподіл залишається актуальним і дотепер, адже вживання обох мов і досі регулюється належністю комунікації до офіційної чи неофіційної сфери.

Важливим видається те, що сьогодні певною мірою змінилися фактори, які лежать в основі явища диглосії. Упродовж декількох століть

головними ознаками під час розподілу мов на шкалі цінностей були чинник престижу та показник формальності / неформальності комунікації, нині маємо інше розуміння диглосії. Зауважимо, що ще на початку XXI ст. опозиція *високе / низьке* для визначення феномену диглосії відігравала помітнішу роль, ніж тепер. Українська мова у свідомості киян під час опитування 2000 р. ще не асоціювалась із престижною, адже тільки половина мешканців столиці вважала її такою, водночас кожен четвертий узагалі не зміг відповісти на питання, чи престижно в Києві спілкуватись українською мовою (Залізник, Масенко, 2002, с. 31). Якщо порівняти цей показник із відсотком громадян усієї України, що були опитані у 2017 р. у межах проекту «Бі- і мультилінгвізм: між інтенсифікацією та вирішенням мовного конфлікту. Етнолінгвістичні конфлікти, мовна політика та контактні ситуації у пострадянських Україні та Росії» за підтримки фонду «Фольксваген», то бачимо доволі суттєві розбіжності: сьогодні троє із чотирьох українців називають українську мову престижною, тоді як на початку XXI ст. такою її визначили двоє із чотирьох киян. Тому престижність у трактуванні явища диглосії сьогодні значно поступилась місцем факторові формальності / неформальності спілкування, оскільки нині цей показник став визначальним для виділення явища диглосії, як свідчать підсумки різноманітних анкетувань.

Вартими уваги в контексті вивчення білінгвізму та диглосії у столиці є дані багаторічного моніторингового дослідження Інституту соціології НАНУ. Аналіз мовної практики за результатами травневого національного опитування 2007 р. показав, що 30,2 % киян удома спілкуються виключно чи переважно українською, тоді як 56,3 % – російською. Ситуація зі спілкуванням у неформальній комунікації – на вулицях, у магазинах, громадських місцях – виявилась ще гіршою для української мови. 27,1 % у такому випадку послуговуються українською, 64,6 % – російською. Тобто частина українців поза межами дому переходить на російську мову спілкування, яка внаслідок цього у вулично-магазинному режимі виграла ще 8 % порівняно з домашнім ужитком. Домінувала російська мова, згідно з даними цього опитування, і в офіційному спілкуванні: 38,1 % послуговувались на роботі та навчанні українською, 53,5 % – російською. Причому виключно однією мовою спілкувались лише по 11 % респондентів кожної групи, решта – двома, із значним переважанням якоїсь однієї, у більшості випадків російської (Вишняк, 2009, с. 39–44).

Отже, як видно з даних опитування, становище української мови у 2007 р. у формальному та неформальному спілкуванні бажало кращого, адже найпоширенішою в усіх сферах була російська мова. Така мовна поведінка киян визначалась здебільшого російськомовною атмосферою столиці, що комфортна для носіїв російської мови. Підтверджує такий стан і те, що на питання «Якою мовою спілкуються з громадянами працівники місцевих органів влади та самоврядування у Києві?» 17,7 % респондентів вказали українську мову, 1,2 % – виключно російську, 24 % – українську або російську за бажанням громадян, а найбільше респондентів (35,4 %) зауважили, що послуговуватись українською чи російською – це вибір працівників (Вишняк, 2009, с. 140). Насправді це не може бути вибором працівників, оскільки використання української мови в офіційній комунікації регламентовано законодавством, а тому безсумнівно є потреба ґрунтовних змін української мовної політики, аби забезпечити українській мові реальний статус державної. Адже хоча лише 1,2 % держслужбовців є російськомовними монолінгвами, решта використовують дві мови, обираючи конкретну на власний розсуд, що є доказом існування білінгвізму.

Диглосний характер київського білінгвізму демонструють також дані всеукраїнського опитування 2013 р., але вони вже є більш сприятливими для державної мови. Зокрема, на запитання про те, чи обов'язково у Вашому місті кожен державний службовець повинен володіти українською мовою, 96,4 % киян дали ствердну відповідь (Бестерс-Дільгер, 2014, с. 77). 90,5 % респондентів вважають за обов'язкове вивчати українську мову у школі (Бестерс-Дільгер, 2014, с. 79). Тобто бачимо, що у свідомості громадян у другому десятилітті ХХІ ст. вже чітко закріпилась ідея про зростання комунікативної потужності української мови у формальній сфері. Це помітний позитивний момент опитування, адже свідчить про бажання киян затвердити українську мову хоча б в офіційному спілкуванні.

У контексті цього опитування цікаво проаналізувати співвідношення рідної мови та мови повсякденного спілкування мешканців столиці. Згідно з результатами, 66,3 % киян назвали рідною мовою українську, 9,2 % – російську (Бестерс-Дільгер, 2014, с. 71). Порівнюючи ці результати з даними останнього перепису населення, на перший погляд становище обох мов стало гіршим. Проте пояснюється це тим, що під час перепису населення не було можливості обрати рідною більше, ніж одну мову, тоді як в анкеті 2013 р. поряд із рідною українською та рідною російською був ще один варіант відповіді: обидві мови рідні. Доволі великий відсоток

клян, а саме 23,7 %, обрали цю відповідь (Бестерс-Дільгер, 2014, с. 71). Як бачимо, в остаточному підсумку українська мова втратила, порівнюючи з даними перепису, 5,8 %, а російська значно більше – 16,1 %. Позитивним результатом тут є те, що кількість тих, хто визначає рідними дві мови, значно більша, ніж кількість одномовних росіян. Тобто російська мова для клян поступово втрачає своє значення внаслідок визнання двох рідних мов, а це означає, що українська мова дедалі більше входить у свідомість людей принаймні як друга рідна (Бестерс-Дільгер, 2014, с. 80).

Слід також звернути увагу на реальне функціонування диглосії у столиці, тобто на те, як насправді співвідносяться українська та російська мови у формальному і неформальному спілкуванні клян. Громадська організація «Простір свободи» починаючи від 2011 р. щорічно оприлюднює результати огляду «Становище української мови». На підставі цих даних можна зробити висновки, яка мова домінує в судочинстві, освіті, книговиданні, друкованих ЗМІ, кінопрокаті, телебаченні та радіомовленні (Рух добровольців «Простір свободи»).

Для нашого дослідження важливо простежити динаміку функціонування двох мов у офіційній та неофіційній комунікації. В огляді «Становище української мови» неформальне спілкування представлене закладами громадського харчування та торгівлі, моніторинг яких здійснювався за трьома критеріями: наявність вівіски та меню або цінників українською мовою і те, якою мовою спілкуються працівники з українськомовними клієнтами; формальне – мовою спілкування з громадянами в органах влади (відповіді на телефонні дзвінки у міські та обласні ради) (Рух добровольців «Простір свободи»).

В аспекті вивчення мовної ситуації в неофіційній комунікації волонтери «Простору свободи» проводили моніторинг закладів харчування та торгівлі. Його метою було вивчити, наскільки дотримуються права українськомовних клієнтів на гарантоване їм законом обслуговування у своїй країні державною мовою. Для проведення моніторингу в центральній частині кожного з міст було обрано по 10 кав'ярень чи інших закладів харчування і 10 магазинів. Задля забезпечення максимальної неупередженості аналізу досліджувалися заклади, розташовані поспіль і найбільш наближені до центру відповідного міста. Простежимо, як змінювалась мовна ситуація в магазинах та кафе Києва з 2011 р. до 2017 р. (Рух добровольців «Простір свободи»). Підсумки моніторингу узагальнено в таблиці.

Таблиця

Моніторинг закладів харчування та торгівлі Києва

Рік	Мова вивіски				Чи є меню / цінники українською?		Мова спілкування з клієнтами		
	Укр.	Рос.	Лат.	Інше	Є	Немає	Укр.	Рос.	Перейшли на укр.
2011 (лише кафе – всього 10)	4	2	3	1	8	2	5	4	1
2012 (всього 20)	8	3	8	1	17	3	8	7	5
2014–2015 (всього 20)	6	4	7	3	19	1	5	6	9
2016 (всього 20)	8	2	8	2	18	2	9	7	4
2017 (всього 20)	2	3	15	0	20	0	7	9	4

Отже, як видно з таблиці, очевидним є збільшення престижу латинської графіки на вивісках кав'ярень та магазинів. Результати засвідчують стрімке зменшення українськомовних вивісок (порівняймо: 4 з 10 українськомовних вивіски у 2011 р. та 2 з 20 у 2017 р.) та різке зростання латини (3 з 10 у 2011 р. та 15 із 20 у 2017 р.), російська мова на вітринах магазинів та кафе залишається приблизно незмінною. Це дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі в опозиції *престижне – непрестижне* у визначенні диглосії місце російської мови зайняла англійська, яка тепер з огляду на найбільшу популярність латинської графіки в назвах кафе та магазинів вважається найпрестижнішою.

Ліпший стан справ із меню та цінінками українською мовою, адже на сьогодні у всіх досліджуваних закладах спостерігається 100 % використання української мови – це формальний аспект комунікації. Неформальна, а саме реальна ситуація обслуговування клієнтів, бажає кращого. Багато працівників обслуговують своїх клієнтів російською, вперто не змінюючи мовний код. Щоправда, «непропорційно висока частка вживання російської мови працівниками закладів харчування не може пояснюватися лише тим, що це їхня рідна мова або ж психологічними

моментами. Часто причиною є, вочевидь, прямі настанови власників згаданих закладів спілкуватися з клієнтами російською, про що працівники закладів харчування не раз розповідали в неофіційних розмовах» (Рух добровольців «Простір свободи»), – наголошено в результатах огляду. Такою є ситуація в неформальному спілкуванні мешканців Києва.

Волонтери «Простору свободи» перевіряли також і використання української мови в офіційній сфері, телефонувавши до приймалень міських голів або до громадських приймалень із запитаннями українською мовою про компетенцію діяльності відповідних органів самоврядування. У процесі моніторингу фіксувалася мова, якою відповідали на дзвінок працівники. Результати показали, що на офіційному рівні теж не завжди дотримується мовне законодавство. У 2012 р. у міській раді Києва на звернення українською відповіли нею ж, а в обласній – до кінця спілкувались російською. У 2014–2015 рр. у приймальні голови обласної ради відповідали українською, а в голови міської ради – російською. У 2016 р. на звернення українською мовою до приймальні голови облдержадміністрації відповіли українською (Рух добровольців «Простір свободи»).

Підтверджує факт порушення мовного законодавства державними чиновниками і таємна мовна інспекція, що її провели восени 2017 р. журналісти ТСН з метою визначити, яка мова домінує в органах влади. Вони довели існування українсько-російського білінгвізму та диглосії в кабінетах чиновників, незважаючи на те, що з травня 2017 р. в Україні діє Закон «Про державну службу», який зобов'язує держслужбовців говорити державною мовою. У процесі інспекції столиці журналісти завітали до Пенсійного фонду, де працівники між собою говорили російською, проте на запитання українською змінили свій мовний код, у кабінеті благоустрою на звернення українською звучала російська, під час реєстрації фізичних осіб, у районній раді та податковій службі почули відповідь українською, у РАЦСі працівниця давала вказівки російською, але після запитання, чому вона не спілкується державною мовою, одразу ж перейшла на неї. У результаті інспекція показала рахунок 5:1 на користь української мови. Щоправда, така доволі втішна картина лише у столиці. Для прикладу, у Харкові лише 1 із 5 державних працівників говорив українською, а в Дніпрі всюди побутує російська: і сесії міської ради проходять російською, і текст гімну міста в холі мерії надрукований російською, та й сам мер Б. Філатов, пишучи диктант українською під керівництвом журналістки, зробив чимало помилок (Мовна інспекція).

ТСН тиждень (12 листопада 2017 року)). Тому цілком очевидно, що спілкування державних службовців російською мовою із власними громадянами, які звертаються державною мовою до органів влади чи самоврядування, є незаконним, навіть якщо брати до уваги положення русифікаторського закону «Про засади державної мовної політики», який на той час ще був чинним.

Мовна інспекція закладів обслуговування у столиці ще чіткіше довела незаконність використання російської мови у сфері послуг. Зокрема, перевірка журналістами ТСН столичних магазинів та кафе у серпні 2018 р. засвідчила тотальне поширення російської мови. Лише одна з-поміж 10 офіціантів одразу звернулася українською, а також касир у супермаркеті після зробленого зауваження змінила свій мовний код, хоча без особливого азарту. Слід зауважити, що багатьох працівників узагалі обурювало прохання обслуговувати державною мовою. Наприклад, були такі, що говорили про невміння розмовляти українською, а в барі на Бессарабці офіціантка взагалі відповіла так: «Если для вас это так принципиально, то есть специальные заведения, где разговаривают на украинском языке. Мы себя позиционируем как обычный нормальный развлекательный бар для молодых людей» (Сваритись чи судитись. ТСН тиждень (26 серпня 2018 року)). Як видно, заклади сфери послуг усупереч мовному законодавству активно відмовляються обслуговувати державною мовою, інколи навіть виявляючи агресію.

Висновки

Отже, незважаючи на зростання обсягу української мови у столиці, вона все ще перебуває на периферії багатьох сфер суспільного життя, особливо неформального, що свідчить про функціонування білінгвізму та диглосії. Тому для зміни мовної ситуації всієї країни потрібно почати зі столиці. Слідом за знищенням зовнішніх залишкових ознак і символів колишньої належності України до Радянського Союзу треба змінювати мовну атмосферу міста, а далі такий стан обов'язково пошириться на всю територію держави.

Список використаної літератури

- Бестерс-Дільгер, Ю. (2014). Українська, російська та англійська мови у сприйнятті українців (на матеріалі всеукраїнського опитування 2013 року). *Українське мовознавство*, 1 (44), 69–81.
- Вишняк, О. І. (2009). *Мовна ситуація та статус мов в Україні: динаміка, проблеми, перспективи (соціологічний аналіз)*. Київ, Інститут соціології НАН України.

- Всеукраїнський перепис населення 2001 р. Отримано з <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/>
- Залізняк, Г. М. (2002). Мовний конфлікт у столиці в оцінках фахівців. В *Мовні конфлікти і гармонізація суспільства. Матеріали наукової конференції 28–29 травня 2009 р.* Київ: ВПЦ «Київський університет», 104–106.
- Залізняк, Г. М., Масенко, Л. Т. (2002). *Мовна ситуація Києва: день нинішній та майбутній*. Київ: Урок української.
- Кочерган, М. П. (2008). Мовна ситуація і мовна політика в Україні. *Світогляд*, 2, 18–23.
- Рух добровольців «Простір свободи». Отримано з <http://dobrovol.org>.
- Соколова, С. О. (2013). Основні типи мовної поведінки киян (за даними анкетування). *Українська мова*, 2, 38–55.
- ТСН тиждень (12 листопада 2017 року). Мовна інспекція [Відеофайл]. Отримано з https://www.youtube.com/watch?v=CiXs9idT_GQ&feature=youtu.be
- ТСН тиждень (26 серпня 2018 року). Сваритись чи судитись. [Відеофайл]. Отримано з https://www.youtube.com/watch?v=GDHosOGshl&list=PL1neMztLSbMML_7P34SxO2fP5W4Wg0vr5&index=4&t=0s
- Черненко, Г. А. (2009). Мовна ситуація в Україні: шляхи гармонізації (за результатами експертного опитування). *Українська мова*, 2, 3–13.

Abstract

Natalia Matveieva

BILINGUALISM AND DIGLOSSIA IN THE CAPITAL OF UKRAINE

Background. Much research has been devoted to the problem of language situation. But in this study, we have focused on the capital and analyzed its situation in the terms of bilingualism and diglossia. The article “Bilingualism and diglossia in the capital of Ukraine” deals with the problem of functioning of the Ukrainian and Russian language in formal and informal communication of Kyiv inhabitants.

Purpose. The purpose of this paper is to analyze the phenomena of bilingualism and diglossia in the capital of Ukraine on the basis of several sociological surveys.

Methods. The research was conducted through analyzing the results of different sociolinguistic investigations: 2000, 2007, and 2013. We have also studied the data of the annual research of the organization “Prostir svobody” and experiments of the “1+1” channel.

Results. The problem of Ukrainian-Russian bilingualism and diglossia in Ukraine is difficult and contradictory. Because of the fact that in one country

two languages exist together, language and cultural unity of people is broken. This situation can be observed in Kyiv, because bilingualism and diglossia are widespread phenomena here. For that matter, the Ukrainian and Russian language in Kyiv are differentiated depending on formal or informal communication, that is the main feature of diglossia. Different studies have shown that Ukrainian as the official language is limited to use only in formal spheres, whereas Russian often dominates in everyday life.

Discussion. So we can conclude that the amount of the Ukrainian language is increasing nowadays, but it still remains less popular in the spheres of non-official communication.

Keywords: language situation, bilingualism, diglossia, language conflicts, language behavior, formal communication, informal communication.

Матеріал надійшов 14.06.2018